

Nationalekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET

Kandidatuppsats

Augusti 2004

Östutvidgningens påverkan på familjeförsäkringen

Handledare
Erik Norrman

Författare
Per Håkansson

SAMMANFATTNING

- Titel:** Östutvidgningens påverkan på familjeförsäkringen
- Författare:** Per Håkansson
- Handledare:** Erik Norrman
- Nyckelord:** Familjeförsäkring, östutvidgning, immigration
- Syfte:** Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka effekter östutvidgningen kan ha på den svenska familjeförsäkringen. Arbetet fokuserar på Polens inträde i EU och en eventuell polsk immigration till Sverige.
- Metod:** Undersökningen bygger på migrationsteorier och jämförelser med tidigare utvidgningar av den Europeiska Unionen och pekar på drivkrafter bakom immigration.
- Slutsatser:** Arbetet visar på stora ekonomiska skillnader mellan Sverige och Polen och att det finns avsevärda incitament till immigration. Samtidigt ger tidigare utvidgningar prov på att människor i allmänhet är trogna sin hembygd. Tidigare utvidgningar har inte inneburit någon massmigration men de ekonomiska drivkrafterna är större i dagens utvidgning än i de tidigare. En immigration kan innebära stora kostnader för familjeförsäkringen men då immigrationen är omöjlig att förutspå stannar arbetet vid att visa östutvidgningens problematik för den svenska familjeförsäkringen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte	4
1.3. Avgränsning	5
1.4. Metod och material	5
1.5. Disposition.....	5
2. Regelverk	7
2.1. Övergångsregler.....	7
2.2. EG-förordning 1408/71	8
2.2.1. Resultat av 1408/71.....	9
2.3. Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”	10
2.4. Försäkringskassans synpunkter	10
3. Socialförsäkringen och EU	13
3.1. Den polska socialförsäkringen	13
3.1.1 Nytt familjestödssystem	13
3.2. Jämförelse mellan Sveriges och Polens familjestödssystem.....	14
3.3. Påverkan på familjeförsäkringen	15
4. Public Choice	18
4.1. LO: s syn	18
4.2. Svenskt Näringslivs syn	19
4.3. Rättviseperspektiv.....	20
5. Teori	22
5.1. Migrationsteori	22
5.1.1. Familjmodellen: New economics of migration.....	22
5.1.2. Human Capital Theory	23
5.2. Handelsteori.....	25
6. Förutsättningar för immigration	28
6.1. Demografi.....	28
6.1.1. Befolkningsutveckling	28
6.2. Sveriges och Polens befolkning.....	29
6.2.1. Fakta om Sveriges befolkning	30
6.2.2. Fakta om Polens befolkning	30
6.2.3. Polska medborgare i Sverige	31
6.3. Dagens situation i Polen.....	32
6.3.1. Jämförelse mellan ländernas makroekonomiska förutsättningar.....	33
6.4. Incitament för migration	33
6.4.1. Den potentielle immigranten	35
6.5. Uppskattningar av arbetskraftsinvandringen.....	35
7. Jämförelse med tidigare utvidgningar	37
7.1. Jämförelse med Tysklands enande	37
7.2. Jämförelse med Portugal och Spanien.	38
8. Kostnader	40
9. Slutsats	43
Källförteckning	45

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Den 1 maj 2004 fick den Europeiska unionen tio nya medlemsstater, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Slovenien, Ungern, Cypern och Malta. Utvidgningen ökade EU:s befolkning med 75 miljoner. Detta innebär att unionen har en befolkning på över 450 miljoner. Polen som befolkningsmässigt är EU:s sjätte största land och som ligger i Sveriges närområde bidrar med närmare 39 miljoner invånare.

Förhoppningarna är stora i Europa på det växande EU. Utvidgningen utökar det viktiga internationella samarbetet, den inre marknaden växer och möjligheter till handel ökar då marknaden vidgas för företag. De nya medlemsländernas ekonomiska potential väntas få hjälp av medlemskapet. På grund av de stora ekonomiska skillnaderna mellan de tidigare EU-medlemmarna och de nya är potentialen för en massiv migration stor. Den tidigare migrationen mellan de nya medlemsländerna och de gamla har i och för sig inte varit av större omfattning men då får man komma ihåg att arbetskraftens fria rörlighet hela tiden varit begränsad, något som förändrades med medlemskapet.

Utvidgningen kan också innebära problem. I och med medlemskapet i EU öppnades EU:s arbetsmarknad för de nya medlemmarnas invånare och denna fria rörlighet har varit en kontrovers kring utvidgningen. Övriga länder har varit bekymrade över att en stor mängd lågavlönad arbetskraft skall flytta västerut och att välfärdssystemen skall komma att missbrukas. En begränsning av den fria rörligheten genom nationell lagstiftning har tillåtits i en övergångsfas och för att skydda sig mot ”social turism”¹ har många länder valt att begränsa den fria rörligheten genom dessa övergångsregler.

1.2. Syfte

Detta arbete behandlar vårens östutvidgning, förutsättningar för migration och hur denna kan komma att påverka Sveriges välfärd. Jag avser därför besvara följande frågor. Vad innebär övergångsreglerna och vilka motiv finns det bakom dessa? Vad innebär EG-förordning

---

¹ Uttrycket avser immigration som syftar till att utnyttja destinationslandets bidragssystem.

1408/71 och vad innebär denna förordning för vårt socialförsäkringssystem? Hur ser förutsättningarna för en immigration till Sverige ut och vad säger migrationsteorin? Hur stor väntas immigrationen till Sverige bli på några års sikt? Hur ser två så vitt skilda organisationer som LO och Svenskt Näringsliv på östutvidgningens möjligheter och hot? Vilka effekter kan östutvidgningen komma att få på den svenska familjeförsäkringen?

1.3. Avgränsning

Arbetet fokuseras på Polens inträde i EU och en eventuell polsk immigration till Sverige. Begränsningen till Sverige och Polen görs på grund av arbetets omfattning och att just Polen valts beror på dess närhet till Sverige, befolkningsstorlek och tradition av immigration. Frågan om påverkan på den svenska välfärden har begränsats till att behandla påverkan på familjeförmånerna eftersom arbetet annars hade blivit för omfattande. Familjeförsäkringen är intressant då debatten kring social turism har haft fokus på denna. Debatten har kretsat kring innebörden av EG-förordning 1408/71, att familjestöd som enligt EU anses vara familjeförmåner skall kunna exporteras till annat EU-land.

1.4. Metod och material

Uppsatsen beskriver några migrationsteorier och ser till Polens och Sveriges karaktär och demografi. Uppsatsen är inte en kvantitativ rapport utan grundar sig på andras beräkningar och gör jämförelser med tidigare utvidgningar. Arbetets dataunderlag är sekundärt då det hämtats från databaser som OECD, SCB med flera. Materialet kommer från universitetsbiblioteken i Lund och har kompletterats med material från bland annat Försäkringskassan. Uppsatsen berör också den av regeringen tillsatta utredningen under ledning av Berit Rollén som varnade för hur utvidgningen skulle kunna innebära att det svenska välfärdssystemet utnyttjas.

1.5. Disposition

Kapitel 2 - Regelverk

Detta kapitel presenterar de regelverk som är av intresse för uppsatsen. Här behandlas övergångsregler, EG-förordning 1408/71 och vad denna kan resultera i. Dessutom presenteras den av regeringen tillsatta utredningens samt försäkringskassans syn på östutvidgningens problematik för familjeförsäkringen.

Kapitel 3 - Socialförsäkringen och EU

Beskrivning av Polens socialförsäkringssystem och hur EU samordnar de olika ländernas socialförsäkringssystem. Kapitlet innehåller en jämförelse mellan Sveriges och Polens familjeförsäkringssystem och jag för en diskussion om hur internationaliseringen och den ökade ekonomiska integrationen kan påverka den svenska familjeförsäkringen

Kapitel 4 – Public Choice

Behandlar Public Choice och LO:s samt Svenskt Näringslivs syn på östutvidgningen. Dessutom tas rättvisaspekten på övergångsregler och rätten till familjeförmåner upp.

Kapitel 5 - Teori

Denna del fungerar som teoridel. Kapitlet behandlar migrationsteorierna New economics of migration och Human Capital Theory. Kapitlet presenterar även Handelsteori, beskriver ekonomisk integration och behandlar möjligheten till ekonomisk utjämning mellan länderna i unionen.

Kapitel 6 – Förutsättningar för immigration

I detta kapitel redovisas skillnaderna mellan Sverige och Polen beträffande befolkning och makroekonomiska förutsättningar och jag redogör för vilka incitament för migration som finns. Kapitlet presenterar även uppskattningar av arbetskraftsinvandringen.

Kapitel 7 – Jämförelse med tidigare utvidgningar

Detta kapitel är arbetets empiriska del. Här jämförs utvidgningen österut med Tysklands enande och europeiska unionens utvidgning med Portugal och Spanien.

Kapitel 8 - Kostnader

I detta kapitel behandlas de ekonomiska konsekvenserna för Sverige i och med utvidgningen. Fokus ligger vid Professor Jan Eklunds beräkning av kostnaderna för en tänkt framtida invandring.

Kapitel 9 - Slutsats

I detta avslutande kapitel sammanfattas denna studie och de slutsatser som jag kommit fram till presenteras.

2. Regelverk

2.1. Övergångsregler

EU:s regler gäller fullt ut för de nya medlemsstaterna förutom på ett par områden. Personers fria rörlighet är ett sådant område, här har övergångsregler accepterats. Sverige har liksom de övriga medlemsstaterna möjlighet att begränsa sin arbetsmarknad för arbetstagare från Polen, Estland, Lettland, Litauen, Tjeckien, Slovakien, Ungern och Slovenien. Detta genom att de nuvarande medlemsstaterna, till och med den 30 april 2011, har rätt att använda sig av nationell lagstiftning och bilaterala avtal istället för EU:s regelverk om fri rörlighet för arbetskraft. Sverige har enligt Kommissionen rätt att införa övergångsregler när som helst före 30 april 2006. För att införa det senare krävs exceptionella orsaker. Cyperns och Maltas invånare får dock fullt tillträde till de nuvarande länderna.²

Flera EU-länder har infört övergångsregler. Av de länder som var med i unionen före östutvidgningen är det endast Sverige, Storbritannien, Irland och Grekland som inte har infört övergångsregler. I Storbritannien har det inte tagits beslut i frågan än.³ Övergångsreglernas karaktär skiljer sig från land till land. I Sverige har diskussionen mest handlat om krav på arbetstillstånd, krav på varaktighet i anställningen och rimliga löner. Arbetstillståndet skulle fungera som en garant för att personerna har ett arbete som de kan försörja sig på. I Storbritannien har diskussionen om övergångsreglerna inte gällt begränsning av tillträdet till arbetsmarknaden utan där har diskussionen kretsat kring hårdare regler för bostadsbidrag och andra sociala förmåner.⁴ Det har funnits andra förslag till övergångsregler vilka har syftat till att ändra definitionen av arbete istället för att begränsa den fria rörligheten. Enligt ett sådant förslag bör individerna i stort kunna försörja sig själva och därigenom inte vara någon belastning för mottagarlandets välfärdssystem. Idag finns det inget krav på att arbetets ersättning räcker till individens försörjning.

Den fria rörligheten ger rätten att som arbetssökande vistas i annat land inom det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet (EES) utan uppehållstillstånd under tre månader för att söka

---

² www.brysselkontoret.com ”Tillträdet till arbetsmarknaden för medborgare i de nya medlemsstaterna” 3 februari 2004.

³ www.europa.eu.int

⁴ www.europaportalen.nu

arbete. Personen har rätt att slutföra sin arbetssökning om chansen till arbete är goda trots att tidsperioden gått ut. Eftersom Sverige inte har några övergångsregler finns det inget krav på uppehållstillstånd de första 3 månaderna. Skulle personen inte skaffat ett arbete inom 3 månader kan personen vända sig till Migrationsverket för en förlängning på ytterligare 3 månader. Med arbete följer uppehållstillstånd, då har du rätt till uppehållstillstånd i egenskap av arbetstagare.⁵

Sveriges utlänningsförordning, 4 kap 1 §, innebär att en invandrare som är medborgare i ett land som ingår i EES är undantagen kravet på arbetstillstånd. Före den 1 maj 2004 behövde denna bestämmelse ha ändrats för att inte automatiskt omfatta de nya medlemmarna. Detta gjordes inte och nu kan Sverige bara begränsa den fria rörligheten genom övergångsregler. Övergångsregler skulle innebära att arbetstillstånd krävs som grund för uppehållstillstånd under en övergångstid. Då Sveriges riksdag den 28 april 2004 sa nej till regeringens förslag till övergångsregler står vår arbetsmarknad nu öppen för unionens nya medlemmar.⁶ De nya EU-medborgarna behöver inte söka arbetstillstånd och ordna bostad från hemlandet och inga krav kommer att ställas på arbetets varaktighet eller att lönen går att leva på.⁷ Med eller utan övergångsregler har utvidgningen inneburit att individer från tio nya länder har rätt till svenska familjeförmåner.⁸ Att få tillgång till dessa förmåner kan vara attraktivt och det finns en risk för att dessa utnyttjas och ses som en del av ersättningen.

2.2. EG-förordning 1408/71

Den fria rörligheten inom unionen gäller varor, tjänster, kapital och människor. Den fria rörligheten omfattar medborgare från hela EES-området, alltså även de tre EFTA-länderna Norge, Island och Liechtenstein, och genom avtal omfattas även Schweiz.⁹ Ett hinder för den fria rörligheten för människor är risken att förlora sin sociala trygghet. Därför är EG-förordning 1408/71 så viktig, då den främjar fri rörlighet genom att samordna de europeiska socialförsäkringssystemen. I Sverige har förordningen varit tillämplig sedan den 1 januari

---

⁵ Din Guide till EU, EU-upplysningen, Sveriges riksdag, sid. 28.

⁶ www.brysselkontoret.com "Tillträdet till arbetsmarknaden för medborgare i de nya medlemsstaterna" 3 februari, 2004.

⁷ Svenska Dagbladet 28 april "Nej till övergångsregler".

⁸ Försäkringskassans "Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003", sid. 2.

⁹ Din Guide till EU, EU-upplysningen, Sveriges riksdag.

1994 i och med EES-avtalet. Tillsammans med EU:s utvidgning österut kan denna förordning komma att belasta den svenska välfärden.

2.2.1. Resultat av 1408/71

Medlemskapet i EU innebär att familjestöd som enligt EU anses vara familjeförmåner skall kunna exporteras till annat EU-land om någon av föräldrarna arbetar och/eller bor i Sverige. Det enda som krävs för att få tillgång till de svenska familjeförmånerna är att man uppfyller arbetstagarbegreppet, något som i den allmänna debatten har inneburit en arbetsvecka på tio timmar. Ersättningen måste inte vara i pengar utan kan bestå av mat och logi.¹⁰ Alla som arbetar i Sverige och har barn har tillgång till de svenska familjeförmånerna, dessa förmåner är oberoende av om barnen eller den andre föräldern bor i Sverige. Enligt EG-förordning 1408/71 räknas barnbidraget, studiebidraget, underhållsstödet, det särskilda tillägget i bostadsbidraget, föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen till de familjeförmåner som skall betraktas som EU-familjeförmåner. En person från ett EU-land som arbetar men inte bor i Sverige och inte har ett arbete i bostadslandet har rätt till svenska familjeförmåner. Vid arbete i flera länder är det bosättningslandets regler som gäller. Arbetar den andra föräldern i bosättningslandet ses Sverige som sekundärland och betalar endast ut mellanskillnaden mellan de svenska och bosättningslandets familjeförmåner, vilket kan vara ett betydande belopp om det är stor skillnad på ersättningsnivån i de två länderna. Skillnaderna mellan Sveriges och Polens ersättningsnivåer återkommer jag till. Om inte den andra föräldern arbetar betraktas Sverige som primärland vilket innebär att svenska familjeförmåner utgår som om både barnen och föräldrarna är bosatta i Sverige.¹¹ Tidigare fanns det krav på bosättning i Sverige samt inskrivning hos försäkringskassan men bosättningskravet stämde inte överens med EU:s strävan efter samordning av ländernas trygghetssystem och den fria rörligheten. Förändringen skedde den 1 januari 2000.¹² EG-domstolen är det beslutande organet, exempel på detta är målen Humer och Offerman där domstolen beslöt att även underhållsstödet faller under förordning 1408/71. Detta har redan fått konsekvenser, då Sverige idag betalar ut underhållsstöd till barn bosatta utomlands om föräldern som är försäkrad i Sverige inte betalt underhåll.¹³

---

¹⁰ Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”, SOU 2002:116.

¹¹ Försäkringskassans ”Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003”.

¹² Social Försäkring 2/04 sid. 20.

¹³ Social Försäkring 2/04 sid. 21.

2.3. Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”

Den utredningen som gjordes under ledning av Berit Rollén ser en risk för att organiserad brottslighet utnyttjar välfärdsskillnaderna mellan Sverige och Polen. Företag skulle kunna erbjuda fiktiva anställningar där bland annat familjeförsäkringen ses som en del av ersättningen. För enskilda individer kan det vara attraktivt att för en mindre arbetsinsats få tillgång till Sveriges välfärdssystem.¹⁴ Enligt utredningen uppfylls arbetstagarbegreppet av en tiotimmars arbetsvecka vilket den grundar på EG-domstolens beslut i rättsfallet Rinner-Kuhn.¹⁵ Försäkringskassan har en annan tolkning av detta beslut och har en annan syn på arbetstagarbegreppet, något jag återkommer till senare. På grund av risken för oseriös verksamhet ville utredningen se svenska övergångsregler. Övergångsreglerna skulle innebära att svensk lagstiftning skulle gälla istället för EG-regler under 2-7 år. Det skulle finnas ett krav på arbetstillstånd som grund för uppehållstillstånd under övergångstiden. Utredningen ville att det skulle ställas krav på arbetets art, att arbetet var på heltid med svensk normallön. Kravet på heltid var inte absolut, arbetet skulle godkännas om arbetstagaren kunde försörja sig på det. För att inte hindra den seriösa rörligheten på arbetsmarknaden skulle Migrationsverket kunna besluta om arbetstillstånd inom 14 dagar.¹⁶

2.4. Försäkringskassans synpunkter

Försäkringskassan instämde i utredningens förslag om övergångsregler och betonade att det är viktigt att reglerna riktas mot oseriösa och ibland brottsliga förehavanden och inte mot seriös arbetskraftsinvandring. Försäkringskassan påpekade i sitt yttrande över utredningen att denna missat att det inte finns något krav på bosättning, det räcker att individen arbetar här 10 timmar i veckan för att få tillgång till familjeförmånerna. Försäkringskassan påpekar i sitt yttrande vilken stor kostnad personer som fortsätter vara bosatta i hemlandet och endast arbetar viss tid i Sverige kan utgöra för välfärdssystemet.¹⁷ Försäkringskassan poängterar att

---

¹⁴ Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”, (SOU 2002:116), sid. 14.

¹⁵ Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”, (SOU 2002:116), sid. 59.

¹⁶ Försäkringskassans ”Yttrande över betänkandet EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116)”.

¹⁷ Försäkringskassans ”Yttrande över betänkandet EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116), sid. 2.

även säsongarbetare från EU-länder har rätt till familjeförmåner för familjen. År 2001 uppgick antalet säsongarbetare till 7143 varav 5070 var polacker.¹⁸

För att omfattas av 1408/71 krävs ett arbete. Att avgöra vad som skall betraktas som arbete enligt 1408/71 är dock problematiskt. I sitt yttrande reagerade inte Föreningskassan över utredningens arbetstagarbegrepp, utan följde samma linje som utredningen angående de 10 timmarna. Men i en intervju med Försäkringskassans Bengt-Olle Andersson (sakområdesansvarig för familjeförsäkringen i Skåne län) framkommer det att Försäkringskassan anser att Berit Rolléns utredning har fel i sin tolkning av EG-domstolens beslut i rättsfallet Rinner-Kuhn. Domen i Rinner-Kuhn fallet gäller inte familjeförmåner utan rätten till sjuklön och är därför inte relevant. Försäkringskassan lutar sig istället mot EG-domstolens domar C-2/89 och C-8/75 som innebär att fyra timmar i veckan är att betrakta som förvärvsarbete, i princip spelar inte arbetstidens längd någon roll. Med stöd av dessa EG-domar avgör Försäkringskassan om personen har rätt till svenska familjeförmåner. I ärende av detta slag kommer Försäkringskassan att göra en helhetsbedömning genom att titta på lön, arbetstidens omfattning och arbetsgivarens seriositet och så vidare. Försäkringskassan i Skåne håller vid dagens datum på att ta fram en risk- och väsentlighetsanalys samt kontrollstrategier för EU-familjeförmåner.

I sitt yttrande ger Försäkringskassan ett exempel med en fiktiv polsk familj med tre barn under 18 år för att visa vilka effekter detta kan ge på familjeförsäkringen. I exemplet arbetar mannen i Sverige under veckorna medan hustru och barn bor kvar i Polen. Hustrun arbetar inte. Eftersom hustrun inte arbetar är Sverige så kallat primärland och skall betala ut familjeförmåner till familjen i Polen. I detta fall utgår ett barnbidrag på 2850 kronor (3 * 950), ett flerbarnstillägg för 3 barn på 254 kronor samt ett särskilt bidrag¹⁹ för 3 barn på 1200 kronor. Sammanlagt utbetalas 4304 kronor per månad i familjeförmåner från Sverige till den polska familjen.²⁰ Får familjen ytterligare ett barn får familjen rätt till föräldrapenning på 5400 kronor (30*180), ett flerbarnstillägg för fjärde barnet på 760 kronor samt ytterligare ett barnbidrag, detta ger en total summa på 11 414 kronor/månad. Detta belopp kan jämföras med

---

¹⁸ Försäkringskassans ”Yttrande över betänkandet EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116), sid. 2.

¹⁹ Del i bostadsbidraget

²⁰ Försäkringskassans ”Yttrande över betänkandet EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116), sid. 2.

en polsk genomsnittslön på 4 669 kronor (2427 zloty)²¹. Om hustrun hade arbetat i Polen skulle Sverige ha varit sekundärland och betalat ut mellanskillnaden mellan vad som utgår från Polen och vad som skulle ha utgått från Sverige. I mars i år, alltså precis innan östutvidgningen, var kostnaden för familjeförmåner som sekundärland i Skåne 241 292 kronor²². En kostnad som sannolikt ökar i och med östutvidgningen.

Ett sätt för immigranter att komma in på den svenska arbetsmarknaden, om övergångsregler skulle råda, är att etablera ett eget företag i Sverige. Utländska företag får fritt placera sig i Sverige, egenföretagare kan aldrig utestängas. Försäkringskassan varnar för utländska uthyrningsföretag som hyr ut ”delägare” från de nya medlemsländerna och ger ett exempel med en polsk hantverkare som arbetar tio timmar per dag och tjänar 2500 kronor per månad. En förutsättning för att få arbeta som egenföretagare i Sverige är att man har F-Skattsedel. Alla som har F-Skattsedel har däremot inte fast driftsställe i Sverige, vilket krävs för att omfattas av svensk socialförsäkringslagstiftning.²³

---

²¹ www.stat.gov.pl/english/index.htm, GUS, Polish Official Statistics.

²² Intervju med Försäkringskassans Bengt-Olle Andersson, sakområdesansvarig för familjeförsäkringen i Skåne län.

²³ Intervju med Försäkringskassans Bengt-Olle Andersson, sakområdesansvarig för familjeförsäkringen i Skåne län.

3. Socialförsäkringen och EU

De EU-medborgare som bor eller arbetar i ett annat EU-land har rätt till samma socialförsäkringsförmåner som landets medborgare²⁴. Varje medlemsland bestämmer över socialförsäkringens omfattning och finansiering, EU:s regler är endast till för att samordna de olika ländernas socialförsäkringar. Grundregeln är att arbetstagaren är försäkrad i landet han arbetar i och i princip omfattas arbetstagaren av socialförsäkringen från första arbetsdagen²⁵. Vid arbete i flera länder gäller försäkringen i bosättningslandet. Om arbetet inte sker i bosättningslandet samtidigt som arbetstagaren har flera arbetsgivare i flera länder gäller försäkringen även då i bosättningslandet.²⁶

3.1. Den polska socialförsäkringen

Det polska socialförsäkringssystemet omfattar alla ekonomiskt aktiva personer och deras familjemedlemmar. Socialförsäkringssystemet administreras av sex huvudinstitutioner varav socialhjälpensheterna på kommunnivå handlägger och utbetalar familjeförmånerna. De sexton marshalkkontoren, en i varje region (województwo), kommer att fungera som Försäkringskassans samarbetsorgan.²⁷ Det polska socialförsäkringssystemet finansieras med avgifter. Även i Sverige finansieras en stor del av socialförsäkringssystemet via avgifter (socialavgifter och egenavgifter) men även via skatt. För att komma i åtnjutande av de polska förmånerna måste man betala socialförsäkringsavgiften, alltså arbeta, annars är man hänvisad till socialt bistånd.²⁸

3.1.1 Nytt familjestödssystem

Polen fick ett nytt familjestödssystem den 1 maj 2004, dagen för Polens inträde i EU. Familjeförmånerna kommer att fortsätta vara inkomstprövade men inkomstgränsen har sänkts. De förmåner som enligt EEG-förordning 1408/71 ska betraktas som EU-familjeförmåner är alltså inkomstprövade i Polen till skillnad från Sveriges modell, där flera bidrag inte är inkomstprövade. Polens familjeförmåner utgår i form av grundbidrag och olika tillägg, både

---

²⁴ Försäkringskassans broschyr Socialförsäkringen och EU, sid. 4.

²⁵ Din Guide till EU, EU-upplysningen, Sveriges riksdag, sid. 35.

²⁶ Din Guide till EU, EU-upplysningen, Sveriges riksdag, sid. 36.

²⁷ Försäkringskassans "Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003", sid. 7.

²⁸ Försäkringskassans "Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003", sid. 8.

grundbidraget och de olika tilläggen är inkomstprövade. Inkomstgränsen har sänkts från 1053 kronor till 969. Vid inkomst över denna gräns sjunker ersättningen med lika mycket.²⁹

Det finns flera skillnader mellan det polska och svenska systemet, vårt system finansieras i högre grad av skatter och är inte i någon högre grad inkomstprövat. Det senare innebär att ländernas familjeförmåner inte bara skiljer sig i belopp utan även i rätt. Svenskar som arbetar i Polen och är berättigade till landets familjeförmåner kommer antagligen ofta över den gräns som tillåter bidrag, detta gäller inte i samma omfattning de polacker som arbetar i Sverige. Eftersom de svenska familjeförmånerna till stor del inte är inkomstprövade påverkas de inte av inkomst överhuvudtaget.

3.2. Jämförelse mellan Sveriges och Polens familjestödssystem

*Sverige*³⁰

Familjeförmåner	inkomstprövad	Kronor /månad för antal barn		
		1 barn	2 barn	3 barn
Barnbidrag	nej	950	1900	2850
Flerbarnstillägg	nej			254
Underhållsstöd	nej	1173	2346	3519
Särskilt bidrag	ja	600	900	1200
	inkomstberäknat			
Föräldrapenning vid nyfött barn	ja	390 dagar med lägst 180 och högst 627 kronor/dag 90 dagar med 60 kronor/dag		
Tillfällig föräldrapenning vid sjukt barn	ja	60 dagar		

²⁹ Försäkringskassans ”Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003”, sid. 11.

³⁰ Försäkringskassan informerar, broschyrer från Försäkringskassan.

Polen³¹

Familjeförmåner	ålder	inkomstprövad	Kronor /månad för antal barn		
			1 barn	2 barn	3 barn
Barnbidrag	0-5 år	ja	85	170	255
	5-18 år	ja	108	216	324
	18-21 år	ja	125	250	375
Underhållsstöd		ja	327	654	980(max)
Vid barns födelse		ja	962		

3.3. Påverkan på familjeförsäkringen

Internationaliseringen och den ökade ekonomiska integrationen har satt skattesystemen under press. Skattekonkurrensen har gjort det svårare att upprätthålla en hög inkomstomfördelning, se *Hansson och Norrman (1996)*. Det är tänkbart att den ökande internationaliseringen har samma effekt på välfärdssystemen som på skattesystemen. Människor är dock inte en lika rörlig faktor som kapital vilket innebär ett mindre tryck för en harmonisering av välfärdssamhället, och där inräknat familjeförsäkringarna, än på skattesystemet. Samtidigt utgör en ökad skattekonkurrens, och den ökade kostnaden för omfördelning den för med sig, i sig ett tryck nedåt på offentliga utgifter.

En sådan bidragskonkurrens skulle fungera tvärtom mot skattekonkurrens. Skattekonkurrens syftar till att attrahera medan denna bidragskonkurrens skulle användas för att avskräcka immigranter. Faran är att en sådan bidragskonkurrens leder till ett underutbud av kollektiva varor.

Man skulle även kunna tänka sig att bidragskonkurrens används på ett positivt sätt, som ett sätt att liksom skattekonkurrens attrahera immigranter. Genom att erbjuda attraktiva förmåner

---

³¹ Försäkringskassans "Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003", sid. 11.

skulle man kunna attrahera immigranter som förstås inte bara ser till landets skatteregler utan till samhället som helhet.

Konvergensteorier har förutsagt att en likriktning är på väg och att EU ska röra sig mot en mer gemensam välfärdspolitik där alla länders välfärdssystem kommer att påverkas. Idag diskuteras det hur förmåner och kvalifikationskrav ska se ut. ”Marknadsliberala förespråkare pläderar för sänkta skatter och arbetsgivaravgifter, men samtidigt också för stora offentliga satsningar på välutbildad arbetskraft. Ett sätt att lösa ekvationen är att sänka ambitionerna på det socialpolitiska området.”³² Men Ingilill Montanari, sociolog vid Stockholms universitet, som har studerat EU-medlemskapets effekt på socialförsäkringsområdet har inte kunnat spåra någon harmonisering. Marknadskrafterna är starka men det finns fortfarande plats för ideologierna. I länder där socialförsäkringarna ger ett bra skydd åt majoriteten av medborgarna har det politiska motståndet varit hårt mot nedskärningar, till exempel Tyskland och Sverige. Något ”race to the bottom” har inte kunnat påvisas.³³ Samtidigt innebär kanske dagens östutvidgning den första verkliga pressen på flera länders välfärdssystem.

Försäkringskassan befarar att antalet fiktiva anställningar ökar när informationen om hur det svenska välfärdssystemet kan utnyttjas sprids. Detta skulle vara belastande för de offentliga utgifterna. En ökad kostnad för familjeförsäkringssystemet på grund av utvidgningen kan komma att pressa förmånerna. Kostnaden för familjeförmånerna beror förutom på omfattningen av förmånerna på antalet som är berättigade vilket till stor del beror på variabler som politiker inte kan kontrollera. Det finns inget tak för kostnaden för familjeförmånerna, blir kostnaden större än vad som prognostiserats får politikerna skjuta till mer pengar. Därför är det svårt att fastställa hur en ökad kostnad i och med utvidgningen kan komma att förändra familjeförsäkringen. Men i längden skulle en kraftigt ökad debitering kunna föra med sig en sänkning av förmånerna. Därför är det intressant att se till den totala kostnaden av familjeförmånerna innan utvidgningen och hur den kan komma att förändras på grund av utvidgningen.

---

³² Framtider nr 3, 2003, Institutet för framtidsstudier, sid. 22.

³³ Ibid.

År 2003 var den totala kostnaden för den ekonomiska familjepolitiken 59 842 000 000 kronor³⁴. Hur stora de framtida kostnaderna blir beror på storleken på förmånerna och antalet som är berättigade till dem och som faktiskt utnyttjar dem. Hur många som kan tänkas immigrera och vara berättigade till familjeförmånerna ska jag försöka uppskatta i kommande kapitel där jag presenterar uppskattningar och gör jämförelser med tidigare utvidgningar.

---

³⁴ RFV, Socialförsäkringen, Årsredovisning och budgetåret 2003, sid. 14.

4. Public Choice

Regeringen bytte i våras snabbt fot när det gällde övergångsregler. Grundade sig beslutet på en fast övertygelse om problemet med utvidgningen för det svenska välfärdssamhället eller fanns det möjligtvis ett dolt motiv bakom regeringens förslag till övergångsregler? Regeringen har förstås ett egenintresse i att skydda sin valbas från konkurrens och fruktar möjligtvis ett eventuellt missnöje när förmåner missbrukas av immigranter. Enligt Public Choice teorin skall politiska beslutsprocesser analyseras precis som man i den ekonomiska teorin analyserar konsumenter och företag. Politiker styrs av egenintresse, de vill bli omvalda och få så mycket makt som möjligt. De utnyttjar och manipulerar därför det politiska systemet. Politiker är röstmaximerare och vill försäkra sig om att bli omvalda. Den ekonomiska politiken ses som ett spel mellan politiska partier, regering och intressegrupper.³⁵ I Sverige är de fackliga organisationerna starka och dess medlemmar är många. Dessa måste det socialdemokratiska partiet stödja och skydda då de utgör basen för socialdemokratin. Partiet vill förstås behålla sin regeringsposition och helst stärka sin ställning, här finns antagligen en del av förklaringen till deras förslag om övergångsregler. Samtidigt grundar sig förslaget om övergångsregler på ett verkligt problem. Problematiken ligger i den fria rörlighet östutvidgningen för med sig och de stora skillnaderna mellan unionens länder.

4.1. LO: s syn

Utvidgningen kommer att påverka vissa regioner och grupper negativt. Dessa kommer att uppleva löne- och jobbförluster på grund av immigration och utökad konkurrens. Den utbildade arbetskraften kommer, framförallt i gränsregionerna, att bli utsatt för konkurrens från lågavlönad arbetskraft. Verksamhetsområden som byggnad, transport och textil som tidigare varit skyddade kommer att utsättas för hård låglönekonkurrens. Att alla som arbetar i Sverige ska omfattas av rådande avtal, lagar och regler är ett fackligt krav. Här finns en rädsla att de låga lönerna kan innebära en osund konkurrens mot seriösa företag, vilket speglar följande uttalande av Wanja Lundby-Wedin.

---

³⁵ Pålsson Syll, Lars (2002) "De ekonomiska teoriernas historia", Studentlitteratur, Tredje upplagan, sid. 429.

*”Det jag kan känna en oro för är om oseriösa arbetsgivare använder våra välfärdssystem för att locka till sig arbetskraft, betala låga löner och se välfärdssystemen som en del av ersättningen. Och så ska vi inte ha det.”*³⁶

LO säger sig dessutom vara orolig för att invandrad arbetskraft ska tvingas arbeta för dåliga löner, i dålig arbetsmiljö och utan försäkringar och skyddsanordningar.³⁷ LO förväntas försvara sina intressen och medlemmar, frågan är om de verkligen ser till den invandrande arbetskraftens bästa. Många av de som immigrerar söker en möjlighet att skapa ett bättre liv i ett annat land, de ”flyr” hög arbetslöshet och dåliga löner. Om en invandrare med sämre utbildning och dålig kunskap i det svenska språket inte tillåts konkurrera med lägre lön riskerar denne att hamna i ett bidragsberoende. Låga ingångslöner är inte heller det samma som sänkta reallöner då det håller nere priset på de varor och tjänster vi konsumerar.³⁸ Men det är förstås ett stort problem om svensk arbetskraft konkurreras ut av invandrad arbetskraft som kan betalas låga löner då välfärdssystemet ses som en del av ersättningen. Detta scenario innebär minskade skatteintäkter och större offentliga utgifter, en ohållbar ekvation.

4.2. Svenskt Näringslivs syn

Svenskt Näringsliv har en helt annan syn än LO har på Europautvidgningen. Den förra pekar istället på problemet med utflyttning av bolag och hur detta kan belasta den svenska välfärden. Utflyttningen innebär enligt Svenskt Näringslivs chefsekonom Stefan Fölster färre arbeten och att fler blir beroende av bidrag. Han vill se en arbetsmarknad som anpassar sig till de nya villkoren och anser att den undre gräns för löner som finns i Sverige hindrar att nya arbeten skapas. På detta svarar Metalls utredningschef Ola Asplund: ”Fastställda minimilöner behövs för att hålla produktiviteten uppe. Annars kan låga löner användas för att rädda företag som inte hänger med i utvecklingen.”³⁹

Utflyttningen kommer främst att påverka sysselsättningen inom låglöneyrken negativt. Utflyttningen kan föra med sig färre jobb och fler som försörjs av socialförsäkringssystemet

---

³⁶ LO: s ordförande Wanja Lundby-Wedin i Sydsvenskan torsdag 11 mars, 2004.

³⁷ LO: s broschyr ”Ordning och reda – Rättvisa på arbetsmarknaden”.

³⁸ ”Till välfärdskapitalismens försvar”, Johan Norberg, sid. 132.

³⁹ Dagens Nyheter 14 april, 2004.

något som innebär stora påfrestningar på välfärdsstaten. Svenskt Näringsliv räknar med minskad efterfrågan på låglönejobb och ökad efterfrågan på kvalificerade jobb.⁴⁰

Oavsett om vi har en reglerad eller en oreglerad arbetsmarknad verkar välfärdsstaten ta stryk. Den ökande internationaliseringen verkar föra med sig ett "race to the bottom". Här kan en utveckling som liknar den internationella skattekonkurrensen spåras.

Arbetsproduktiviteten är klart mycket högre i Sverige än i Polen. Sverige har en arbetsproduktivitet på 96,6 och Polen har en arbetsproduktivitet på 51,2 då EU15 utgör index på 100. Samtidigt är arbetskostnaden i industri och service endast 4,5 euro/h i Polen jämfört med 28,6 i Sverige.⁴¹ Troligtvis blir det oerhört svårt för Sverige att överhuvudtaget konkurrera med låglöneländer i den produktion där de genom, i svenska mått mätt, oacceptabelt låga löner har komparativ fördel. Därför är det viktigt att Sverige ökar investeringarna i fysiskt kapital och framförallt humankapital för att på det sättet konkurrera på andra områden.⁴²

4.3. Rättviseperspektiv

Finns det en intressekonflikt mellan lågavlönade i vårt land och lågavlönade i kandidatländerna? Johan Galtungs beroendeteori bygger på en dominansstruktur, en centrum- och periferimodell. Enligt honom finns det en intressekonflikt inte bara mellan samhällets centrum och periferi utan också mellan olika samhälls periferier. Att det skulle råda en solidaritet mellan periferigrupper i världen förkastar Galtung.⁴³ Detta är kanske något som kan förklara förslaget till övergångsregler, vilka ju har en viss utestängande effekt på konkurrens från låglöneländer. Regeringens hållning har varit att man kan begränsa migrationen men inte diskriminera inom Sverige när invandrarna väl är här. Immigranterna ska omfattas av samma regler som de inhemska invånarna något som är en grundregel inom EU:s regelverk. Den som är bosatt i Sverige har rätt till bosättningsbaserade familjeförmåner som barnbidrag, underhållsstöd, bostadsbidrag och föräldrapenning med lägsta nivå utan att han eller hon arbetar. En person från ett annat medlemsland, som arbetar i Sverige blir genom arbetet (även

---

⁴⁰ Svenskt Näringslivs rapport "Den stora omfördelningen av arbete – Utflytningens hot och möjligheter".

⁴¹ www.scb.se, SCB, EU Basfakta.

⁴² Leamer, Edward E. & Lundborg, Per "Sverige på den globala marknadsplatsen", NBER rapporten, Välfärdsstat i omvandling – amerikanskt perspektiv på den svenska modellen, sid. 201.

⁴³ Smekal, Peter, "Teorier om utveckling och underutveckling - en introduktion till u-landskunskapen", sid. 82.

i liten omfattning) likställd med en person bosatt här. Den svenska familjeförsäkringen kan komma att sättas under tryck men detta är kanske snarare ett systemfel än den invandrande arbetskraftens fel. Visst kan systemet missbrukas av svenskar men den problematik och det missbruk detta arbete fokuserar på avser immigrantens rätt till familjeförmåner vid arbete. Välfärdsskillnaderna mellan Sverige och Polen kan utnyttjas genom att man använder billig utländsk arbetskraft samtidigt som familjeförmånerna ses som en del av betalningen. Hög lön och automatisk rätt till familjeförmåner gör svenskar ointressanta för denna sorts bolag. Dessa bolag har varit huvudförklaringen till förslaget om övergångsregler.

5. Teori

5.1. Migrationsteori

Den nationalekonomiska förklaringen till migration ligger oftast på mikronivå, på det individuella planet, och ser till push-pull effekter och cost-benefit analyser. Individen antas göra ett rationellt val om hur denne maximerar sin nytta. Immigrantens acklimatisering beror enligt ekonomisk teori på individens begåvning.⁴⁴ Ekonomisk immigration är frivillig immigration i syfte att tjäna pengar. Men det finns ju även immigration på grund av krig och förföljelse, detta är dock inte fallet med östutvidgningen.

Teorierna om internationell migration kan delas upp i fyra ekonomiska teorier. Neoklassisk makroekonomi förklarar migration med skillnader i lön samt möjlighet till arbete. Den neoklassiska mikroteorin fokuserar på samma variabler men ur ett individuellt val. The dual labor markets ser migration som ett resultat av mottagarlandets behov. Teorin fokuserar alltså på efterfrågan och den institutionella kontexten. New economics of migration flyttar fokus från individen till familjen/hushållet. Denna teori betraktar migration som en löne- och riskspridning inom familjen.⁴⁵ Då mitt arbete fokuserar på familjeförmåner är denna teori ett användbart verktyg för att förstå hur migrationen kan se ut.

5.1.1. Familjmodellen: New economics of migration

New economics of migration har en mer komplex förklaringsmodell än den rent individuella då den tar hänsyn till familjen. Att fokus läggs på familjen istället för på individen innebär att det är familjens totala inkomstförbättring som räknas. Migration fungerar som löne- och riskspridning och ses som en väg till att inte bara öka inkomsten för familjen i absoluta termer utan framförallt relativt till andra familjer. New economics of migration har influerats starkt av sociologin och antropologin.⁴⁶

Familjen kan tänkas skicka någon i förväg för att sondera terrängen och se om det finns möjlighet till arbete för övriga i familjen. Eftersom förordning EEG-1408/71 ger immigranten möjlighet att skicka hem familjeförmåner till hemlandet kan en immigration till Sverige vara

---

⁴⁴ Brettell, Caroline B. & Hollifield, James F. (2000) "Migration Theory, Talking across Disciplines", sid. 3.

⁴⁵ Brettell, Caroline B. & Hollifield, James F. (2000) "Migration Theory, Talking across Disciplines", sid. 51.

⁴⁶ Brettell, Caroline B. & Hollifield, James F. (2000) "Migration Theory, Talking across Disciplines", sid. 10.

en perfekt lösning med tanke på vår relativt fördelaktiga familjeförsäkring. Så länge immigranten kan skicka hem pengar ser han antagligen inget problem i att jobba med lågstatusyrken, huvudsaken är familjens välfärd. Inkomstjämförelsen sker dessutom mot hemlandet och den lön immigranten har i Sverige är antagligen bättre än den han hade i Polen särskilt när svenska familjeförmåner inkluderas till hans lön. På grund av Sveriges, i relation till Polen, höga levnadsstandard och prisnivå kan en i våra ögon mindre summa vara attraktiv för en eventuellt kvarvarande familj.

Ett nätverk av vänner och släktingar i destinationslandet minskar kostnaden och risken med migration. Tidigare immigranter tenderar att attrahera nya immigranter men nätverkseffekten ökar inte migrationsströmmen utan påverkar endast distributionen av migrationen mellan länder.⁴⁷ Jag återkommer till hur Sveriges situation med andel invånare med utländsk och då framförallt polsk bakgrund ser ut.

5.1.2. Human Capital Theory

Den neoklassiska teorin fokuserar framförallt på skillnaden i lön i sin analys av migrationsbeslutet medan skillnaden mellan ländernas arbetslöshet är en keynesiansk förklaring. Human Capital approach är en kombination av dessa. I denna teori ser man migration som ett investeringsbeslut, själva immigrationen är en investering i den egna personen. Drivkraften består i skillnaden i reallön samt möjligheten att hitta ett arbete i destinationslandet jämfört med ursprungslandet.

En tidig förespråkare för human capital theory var Sjaastad som bryter ner kostnaden för immigration i money costs och non-money costs. I den andra kategorin finns kostnader för missade inkomstmöjligheter i hemlandet i samband med resa och vidareutbildning samt psykiska kostnader såsom saknad efter familjen.⁴⁸ På samma sätt går han tillväga med immigrantens vinst utav en immigration. Det korta avståndet mellan Sverige och Polen innebär låg money-cost, däremot kan kostnader för missade möjligheter på grund av språkförbistring samt psykiska kostnaderna vara av större karaktär. En stor plånbokskostnad minskar benägenheten att immigrera samtidigt som det kanske skiljer ”agnarna från vetet”.

---

⁴⁷ Boeri, Tito and Brücker, Herbet (2001) “Eastern Enlargement and EU Labour Markets, Perceptions, challenges and opportunities”, *World Economics*, Vol. 2, No. 1, sid. 63.

⁴⁸ Sjaastad, Larry (1962) ”The Costs and Returns of Human Migration”, *Journal of Political Economy*, Vol. LXX, No. 5, Part 2, sid 85.

Ålder är en viktig variabel för migration, unga är mer benägna att migrera. I ”The Costs and Returns of Human Migration” ser Larry Sjaastad på migration som en investering där ju yngre immigranten är desto större avkastning får han för sin migration.⁴⁹ Sjaastad ser det som tänkbart att både money och non-money costs ökar med åldern. Om fördelarna att flytta överväger nackdelarna flyttar individen. Då migrationen har varit större från länder med ung befolkning är det intressant att se på Sveriges och Polens åldersstruktur, något jag återkommer till.

Sjaastad konstaterar att det finns stora löneskillnader mellan delstater i USA trots en stor rörlighet. En del av svaret ligger i att denna stora rörlighet inte innebär någon nettoimmigration.⁵⁰ Immigration är dessutom en komplex företeelse där inte bara löneskillnader spelar roll utan även arbetsmöjligheter, plånbokskostnader och känslomässiga kostnader.

Graden av avkastning för immigration kan genom en kraftigt förenklad modell skrivas som⁵¹:

$$R = (W_b - W_a)/(C_f + C_d)$$

W_b = inkomsten i destinationslandet

W_a = inkomsten i hemlandet

C_f = förgången/missad inkomst

C_d = plånbokskostnad

Sjaastad tar utgångspunkt i immigranternas vinster och förluster men de bär ju inte ensamma dessa utan även samhället gör vinster och förluster på grund av immigration. Det är dock viktigt att förstå individernas situation för att kunna förstå hur östutvidgningen påverkar kostnaden för familjeförsäkringen något som i sin tur kan komma att påverka dess förmåner.

---

⁴⁹ Sjaastad, Larry (1962) ”The Costs and Returns of Human Migration”, Journal of Political Economy, Vol. LXX, No. 5, Part 2, sid 89.

⁵⁰ Sjaastad, Larry (1962) ”The Costs and Returns of Human Migration”, Journal of Political Economy, Vol. LXX, No. 5, Part 2, sid 81.

⁵¹ Brettell, Caroline B. & Hollifield, James F. (2000) ”Migration Theory, Talking across Disciplines”, Barry R. Chiswick, ”Are Immigrants Favorably Self-Selected?, An Economic Analysis”, kap. 3, sid. 62.

5.2. Handelsteori

Ekonomisk integration är en process som sammanfogar länder. Syftet är vanligen av både ekonomisk och politisk art. Det finns fördelar med en integration mellan ekonomierna såsom ökat konsumentöverskott men integrationen för också med sig vissa förlorare. Utvidningen ökar möjligheterna för en utökad handel i och med en större marknad. Enligt Heckscher-Ohlin teorin har ett land benägenhet att exportera de varor som tillverkas av den produktionsfaktor som landet har i stor mängd och importera de varor som tillverkas av produktionsfaktorer som landet har ont av. En prisförändring med lägre priser på importerade arbetsintensiva produkter för Sverige ligger i linje med denna teori.

Det har skett en kraftig ökning i utbudet av lågutbildad arbetskraft på grund av liberaliseringen av Östeuropa och Sverige utsätts för en konkurrens från länder med en arbetskraft vars löner ur svensk synpunkt är oerhört låga.⁵² Den internationella utvecklingen innebär ett fortsatt tryck nedåt på lönerna för lågutbildade i Sverige.⁵³

Enligt Heckscher-Ohlin gynnas ekonomier med olika fallenhet av en integration, den faktor man har lite av sjunker i pris tills att faktorpriserna är utjämnade. En sådan här utjämning tar lång tid på sig om den överhuvudtaget sker. Efter Tysklands enande är löneskillnaden i den privata sektorn mellan Öst och Väst fortfarande stor. Erfarenhet pekar på att en konvergens i löner tar lång tid. Konvergensen mellan de nya EU-länderna och Europas låglöneländer beräknas till ungefär 30 år.⁵⁴ En annan ekonomisk integration än EU är NAFTA. Den ekonomiska anledningen bakom NAFTA är enligt Markusen och Zahniser USA:s önskan och tro att detta skulle leda till höjda löner i Mexiko och på så sätt minska drivkrafterna för immigration. Dessutom skulle amerikanska bolag kunna använda den billiga arbetskraften i Mexiko, något som enligt företagen inte skulle drabba jobben i USA utan de i Asien.⁵⁵ Lågutbildad mexikansk arbetskraft skulle genom handels- och investeringsliberalisering få

---

⁵² Leamer, Edward E. & Lundborg, Per "Sverige på den globala marknadsplatsen", NBER rapporten, Välfärdsstat i omvandling – amerikanskt perspektiv på den svenska modellen, kap. 9, sid. 189.

⁵³ Leamer, Edward E. & Lundborg, Per "Sverige på den globala marknadsplatsen", NBER rapporten, Välfärdsstat i omvandling – amerikanskt perspektiv på den svenska modellen, kap. 9, sid. 201.

⁵⁴ Boeri, Tito and Brücker, Herbet (2001) "Eastern Enlargement and EU Labour Markets, Perceptions, challenges and opportunities", World Economics, Vol. 2, No. 1, sid. 54.

⁵⁵ Markusen, James R. & Zahniser, Stephen (1997) "Liberalization and Incentives for Labor Migration: Theory with applications to NAFTA", sid.5.

ökat välbefinnande enligt den traditionella Heckscher-Ohlin modellen och därför sakna drivkraft att emigrera. Enligt modellen borde en handelsliberalisering gynna den faktor ett land har rikligt av, i Mexikos fall billig arbetskraft. Den lågutbildade arbetskraftens löner i Mexiko borde öka medan motsvarande i USA borde sjunka. Detta tror dock inte Markusen och Zahniser.

*”Trade and investment liberalization were predicted to lead to higher incomes, investment, growth, employment, and all things bright and beautiful.”*⁵⁶

I Mexiko har lönen för lågavlönad arbetskraft sjunkit inom flera områden och löneklyftorna mellan olika sektorer har ökat. Även i USA har klyftorna ökat.⁵⁷

Det finns problem med den kraftigt förenklade modellen, modellen har bara två faktorer, två varor och två länder. Feenstra och Hanson har en modell som liknar den traditionella Heckscher-Ohlin modellen men den förra modellen har tre faktorer: kapital, utbildad arbetskraft och högutbildad arbetskraft. Feenstra och Hanson antar att Mexiko har en högre avkastning på kapital än USA. Detta leder till att en allt större del av produktionen flyttas till Mexiko. En stor del av denna produktion är varor som för Mexiko kräver kvalificerad arbetskraft medan de ur amerikansk synpunkt är varor som produceras av okvalificerad arbetskraft. Detta ökar efterfrågan på kvalificerad arbetskraft i både Mexiko och USA och driver upp högutbildade personers löner i de båda regionerna. Detta stöder inte tesen att NAFTA minskar incitamenten för lågavlönad/okvalificerad mexikansk arbetskraft att emigrera.⁵⁸

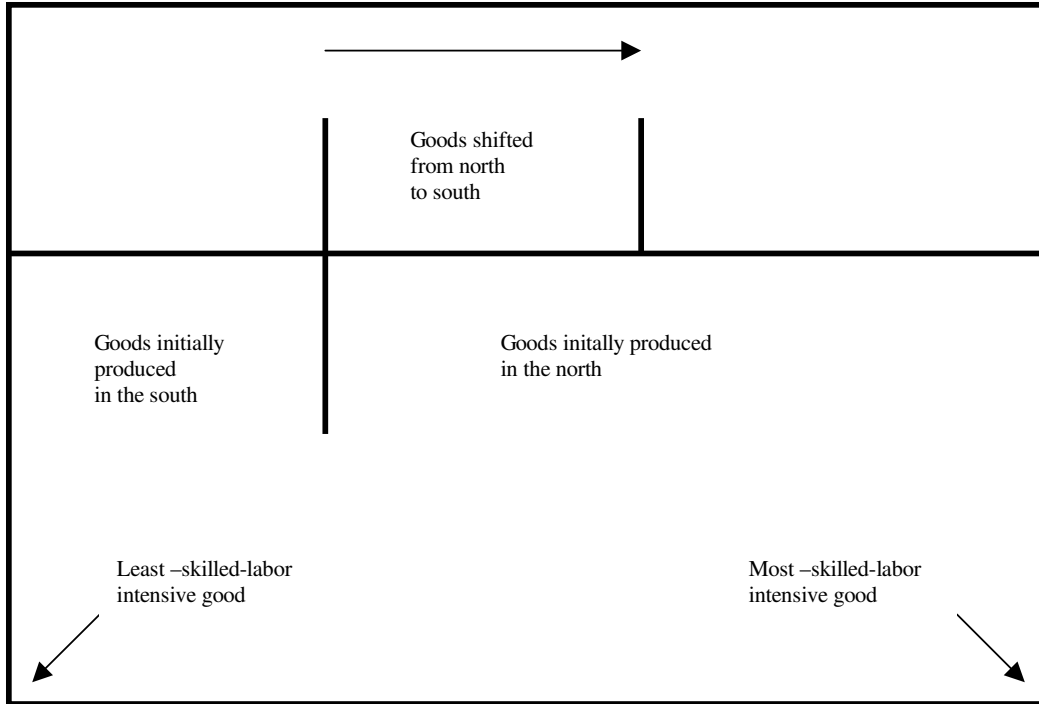
---

⁵⁶ Markusen, James R. & Zahniser, Stephen (1997) “Liberalization and Incentives for Labor Migration: Theory with applications to NAFTA”, sid.5.

⁵⁷ Markusen, James R. & Zahniser, Stephen (1997) “Liberalization and Incentives for Labor Migration: Theory with applications to NAFTA”, sid. 13.

⁵⁸ Markusen, James R. & Zahniser, Stephen (1997) “Liberalization and Incentives for Labor Migration: Theory with applications to NAFTA”, sid. 14.

*The Feenstra-Hanson Model*⁵⁹

Goods Ranked by Skilled-Labor Intensity

Den utjämnande effekten inom handelsteorin skapas genom ett rörligt kapital. Denna utjämning ifrågasätter Markusen och Zahniser och stöttar sig bland annat på Feenstra och Hansons modell. Det europeiska samarbetet är ett mer långtgående samarbete än NAFTA och innebär en fri rörlighet för människor inte bara kapital. Det Markusen och Zahniser uppmärksammat stärker snarare incitamenten för en immigration från ett låginkomstland som Polen till Sverige.

⁵⁹ Markusen, James R. & Zahniser, Stephen (1997) "Liberalization and Incentives for Labor Migration: Theory with applications to NAFTA", sid. figur 1.

6. Förutsättningar för immigration

Invandrare kan vara personer som flyr från hot, på grund av klass, religion, etnicitet eller ideologiska orsaker. Dessa problem är inte viktiga faktorer bakom en eventuell immigration från de nyblivna medlemsländerna där nu politisk stabilitet uppnåtts och därför behandlar mitt arbete endast ekonomiska immigranter. Ekonomiska immigranter är de som söker möjligheter i andra länder. Dessa immigranter ses ofta som mer ambitiösa än de som stannar kvar i hemlandet och lyckas ofta bättre än de som immigrerat av andra orsaker. Förhoppningsvis kan Sverige nyttja denna ambition, något som skulle åstadkomma en win-win situation. Samtidigt har den fria rörligheten i samverkan med EU-regler och svenska förmåner skapat incitament för en annan typ av arbetsinvandring.

Det finns fler förklaringsvariabler till migration än de rent ekonomiska och i de ekonomiska förklaringarna lånas det ofta från andra discipliner såsom demografi, sociologi, antropologi och historia. Det är viktigt att ta hänsyn till demografisk struktur, flyttkostnader, språk, kultur och nätverkseffekter. Trots detta ligger tyngdpunkten fast vid det rationella valet och faktorer som inkomstskillnad per capita samt sysselsättningsmöjlighet. Jag kommer i följande stycken att betrakta demografiska och ekonomiska skillnader mellan Sverige och Polen. I kommande kapitel kommer jag även att göra en historisk koppling och jämföra tidigare utvidgningar med dagens.

6.1. Demografi

Den centrala frågan för demografer är hur befolkningen förändras. Befolkningen påverkas av migration, födsel och dödsfall. Många länder i Europa har en åldersstruktur med många äldre, däribland Sverige. Den demografiska situationen är central i diskussionen om arbetskraftsutbud och arbetskraftsefterfrågan. Den åldrande befolkningen innebär problem, Sverige behöver fler arbetsföra för en hållbar tillväxt och för att kunna försörja de många pensionärerna. Istället för högre skatter och längre yrkesverksam tid kan lösningen vara en ökad immigration.

6.1.1. Befolkningsutveckling

År 2001 ökade EU:s befolkning med 1,5 miljoner invånare och om dagens trender håller i sig när det gäller fertilitet, dödlighet och internationell migration kommer EU:s population att nå

sin topp 2023⁶⁰. Värt att notera är att Sverige, Tyskland och Grekland hade en negativ ”naturlig ökning”, Sverige skulle sedan 1997 upplevt en minskad total befolkning utan ett inflöde av immigranter.⁶¹

Barnafödandet minskar i de flesta av världens länder, Östeuropa har sedan början av 90-talet upplevt en dramatisk nedgång. Reproduktionsnivån ligger på 2,1 barn per kvinna, något som inget land i EU uppfyller. I Polen låg antal födda barn per kvinna år 2002 på endast 1,24 vilket kan jämföras med 1,65 barn per kvinna i Sverige under samma år.⁶²

Sverige upplever just nu ett litet födelseöverskott till skillnad mot förra året då fler dog än föddes. Totala mängden immigranter till Sverige år 1994 var 83 598 medan antalet emigranter var 32 661, därefter sjönk antalet immigranter kraftigt. År 2003 hade mängden åter ökat, 63 795 immigrerade till Sverige medan 35 023 emigrerade.⁶³ Invandringsöverskottet kan tas som ett bevis på att Sverige är ett attraktivt land, ett ytterligare bevis är den Gallup undersökning som konstaterar att en av åtta polacker kan tänka sig att flytta till Sverige för att arbeta.⁶⁴ År 2003 hade Polen ett invandringsunderskott på 15 000 människor⁶⁵ och om tidigare siffror kan tas som bevis på Sveriges attraktionskraft kan det omvända sägas om Polen.

6.2. Sveriges och Polens befolkning

Då migrationen har varit större från länder med ung befolkning är det intressant att se på Sveriges och Polens åldersstruktur.

---

⁶⁰ www.europa.eu.int, Eurostat, Yearbook, People in Europe, The EU population.

⁶¹ www.oecd.org, OECD, Trends in International Migration, 2002.

⁶² www.scb.se, SCB, Befolkning, Demografisk analys.

⁶³ www.scb.se, SCB, Befolkningsstatistik.

⁶⁴ Metro, 24 maj, 2004.

⁶⁵ www.scb.se, SCB, EU Basfakta.

6.2.1. Fakta om Sveriges befolkning

*Sverige*⁶⁶

Befolkning: 9 miljoner

Ålder	Procent av befolkningen
0 - 17 år	22 %
18 - 24 år	8 %
25 - 44 år	27 %
45 - 64 år	26 %
65+ år	17 %

6.2.2. Fakta om Polens befolkning

*Polen*⁶⁷

Sverige

Befolkning: 39 miljoner

Ålder	Procent av befolkningen	
0 - 19 år	28 %	ca 22-24 % ⁶⁸
20 - 64 år	60 %	ca 59-61 %
65+ år	12 %	ca 17 %

Dessa siffror visar tydligt att Polen har en yngre befolkning än vad Sverige har.

---

⁶⁶ www.scb.se, SCB, Befolkningsstatistik

⁶⁷ www.census.gov, IDB Summary Demographic Data for Poland.

⁶⁸ En uppskattning av ovanstående siffror för att kunna jämföra med Polens åldersintervall.

6.2.3. Polska medborgare i Sverige

Antalet polacker som bor och arbetar i Sverige har ökat under senare år. Enligt den polska ambassaden i Sverige är 50 000 polacker bosatta i Sverige, denna mängd skiljer sig dock markant från Statistiska Centralbyråns.

Utländska medborgare i Sverige år 2003	5,3 % ⁶⁹
Utrikes födda i Sverige år 2003	12,0 %
Polska medborgare i Sverige år 2003	13412
Immigranter med polskt medborgarskap år 2003	1017
Immigranter födda i Polen år 2003	1143

I Sverige är Polen, Bosnien-Hercegovina, f.d. Jugoslavien, Kroatien och Ryssland de fem östeuropeiska länder där det kommer flest utländska medborgare ifrån⁷⁰. År 2004 fanns det 8000 polacker med arbetstillstånd i Sverige⁷¹, varav flertalet i Skåne, en siffra som kan tänkas växa ganska rejält nu när det inte behövs något arbetstillstånd hemifrån.

I en rapport ägnad Kommissionen sägs det år 2001 bo 15 511 personer från Polen i Sverige. Samma år är antalet invånare från CEEC-10⁷² i Sverige 26 168, andelen polacker utgör alltså mer än hälften av CEEC-10:s andel vilket visar att min avgränsning är bra. De 26 168 personerna från CEEC-10 länderna utgör 0,29 procent av befolkningen. Genomsnittet för EU-15⁷³ länderna är en andel på 0,27 procent. Österrike, Tyskland och Luxemburg sticker ut lite med andelar på 0,97 och 0,73 respektive 0,60 procent.⁷⁴

---

⁶⁹ www.scb.se, SCB, Befolkning.

⁷⁰ www.oecd.org, OECD, Trends in International Migration, 2002, sid. 80.

⁷¹ Försäkringskassans ”Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003”, sid. 1.

⁷² CEEC-10 = Polen, Estland, Lettland, Litauen, Tjeckien, Slovakien, Ungern, Slovenien, Cypern och Malta.

⁷³ EU-15 = Sverige, Danmark, Finland, Tyskland, Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Storbritannien, Irland, Italien, Österrike, Frankrike, Spanien, Portugal, och Grekland.

⁷⁴ Alvarez-Plata, Patricia, “Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15”, Report for the Commission, DG Employment and Social Affairs.

6.3. Dagens situation i Polen

Den 4 juni 1989 segrade den demokratiska oppositionen i Polen. Under 1990-talets första år minskade landets BNP men efter 1992 har landet utvecklats i snabb takt. Denna starka utveckling har antagligen en återhållsam effekt på utvandringen. Vid mitten av 1990-talet hade Polen Europas snabbast växande ekonomi. År 1995, det fjärde året i rad med stadig tillväxt, ökade Polens BNP med hela 7 procent. De senare åren har tillväxten minskat och blev år 2001 endast 1,0 procent och 1,3 procent år 2002.⁷⁵ Den starka tillväxten har också haft en baksida med ökande klyftor och en import som ökat snabbare än exporten och fört med sig ett kraftigt underskott. Detta är Polens ekonomiska problem. Statistiska Centralbyrån prognostiserar Polens och Sveriges BNP till att vara 43,7 procent respektive 104 procent av EU15:s BNP år 2004⁷⁶.

Polen har varit det land bland de postsocialistiska staterna där den privata sektorn har vuxit mest. Polen är en enorm marknad med stor potential och landet har varit bra på att attrahera utländska direktinvesteringar. Polen har dessutom ett bra geografiskt läge, nära till kontinenten.

Arbetslösheten har stigit explosionsartat i Polen, i januari 1990 var den registrerade arbetslösheten 0,3 procent, samma månad året därpå var den 6,6 procent och efter ytterligare ett år 12,1 procent. Idag är arbetslösheten i Polen väldigt hög, i mars i år var den registrerade arbetslösheten hela 20,5 procent eller 3 266 000 personer.⁷⁷ I Polen skiljer sig arbetslösheten ganska mycket åt mellan olika regioner. Arbetslösheten är hög i Sveriges närområde, mellan 20-29 procent. På sina ställen runt staden Szczecin i nordvästra Polen vid gränsen till Tyskland är arbetslösheten nästan 40 procent. Detta kan jämföras med en arbetslöshet på 5 procent i Warszawaområdet.⁷⁸

År 2000 sysselsatte jordbruket 26 procent av arbetsstyrkan i Polen men utgjorde endast 4 procent av landets BNP⁷⁹. Denna stora skillnad avspeglar den låga produktiviteten inom jordbruket. Jordbruket i Polen är inte lika intensivt som i flertalet av EU:s länder och behöver

---

⁷⁵ www.polemb.se, Polska ambassaden.

⁷⁶ www.scb.se, SCB, EU-fakta.

⁷⁷ www.stat.gov.pl/english/index.htm, GUS, Polish Official Statistics.

⁷⁸ Försäkringskassans "Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003", sid. 4.

⁷⁹ www.ne.se, Nationalencyklopedin, Polen, Näringsliv.

en modernisering. Detta kan dock innebära en ökning av den redan höga arbetslösheten. De nuvarande många små jordbruken kommer att vara ett hinder för moderniseringen.

6.3.1. Jämförelse mellan ländernas makroekonomiska förutsättningar

År 2003 var arbetslösheten för EU15 8 procent medan arbetslösheten i Polen var 20,5 procent⁸⁰. I jämförelse är den svenska arbetslösheten på 5,8 procent⁸¹ (mars 2004) väldigt låg och Konjunkturinstitutet räknar med att den sjunker till 5,3 procent nästa år⁸². Som konstaterats tidigare i arbetet prognostiserar Statistiska Central Byrån Polens BNP till att vara 42 procent av Sveriges år 2004⁸³. Polen har en prisnivå som är hälften av Sveriges, det är alltså klart dyrare att leva i Sverige än i Polen. I en jämförbar varukorg livsmedel där EU15 utgör index på 100 ligger Polen på 57 medan Sverige ligger på 115⁸⁴.

I "Europeiska unionens utvidgning", en broschyr utgiven av Europeiska kommissionen står det att den köpkraftskorrigerade BNP per invånare i Sverige är 23 200 USD samtidigt som den är 7 800 USD i Polen⁸⁵.

Den polska lönen är i genomsnitt 2 427,28 zloty i månaden⁸⁶ vilket motsvarar 4 668,56 kronor i månaden⁸⁷. Svensken har i genomsnitt en arbetsinkomst på 24 058 kronor i månaden⁸⁸. Den låga polska lönen visar att svenska familjeförmåner kan vara väldigt attraktiva något som jag tidigare pekat på.

6.4. Incitament för migration

Mellan Sverige och Polen råder det stora skillnader i inkomst. De stora välfärdsskillnaderna mellan Sverige och Polen har förstås en dragningskraft på unga och arbetslösa polacker. Sverige har dessutom ett generöst bidragssystem och i dagsläget krävs det en väldigt liten

---

⁸⁰ www.stat.gov.pl/english/index.htm, GUS, Polish Official Statistics.

⁸¹ www.scb.se, Aktuella siffror.

⁸² www.konj.se, Konjunkturinstitutet, Läget i svensk ekonomi, Arbetslöshet.

⁸³ www.scb.se, SCB, EU-fakta.

⁸⁴ www.scb.se, SCB, EU Basfakta.

⁸⁵ Europeiska unionens utvidgning, broschyr utgiven av Europeiska kommissionen.

⁸⁶ www.stat.gov.pl/english/index.htm, GUS, Polish Official Statistics.

⁸⁷ 1 euro = 4,737 zloty = 9,111 kronor → 1 zloty = 1,923 kronor

⁸⁸ www.scb.se, Hushållens ekonomi.

arbetsinsats för att få tillgång till det. Eftersom flera bidrag är generella innebär även en stor arbetsinsats förmåner och en utökad inkomst. Tittar man på den nominella inkomsten verkar en flytt från Polen till Sverige vara oerhört lukrativt men eftersom prisnivån skiljer sig kraftigt är den reella skillnaden inte så stor. Detta minskar intresset för att emigrera till Sverige men samtidigt får man hålla i minnet att de immigrerade polackerna genom att leva sparsamt kan åka hem med, relativt till deras nivå, mycket pengar. Därför finns det säkert ett stort intresse för att emigrera till Sverige.

Som jag skrivit tidigare har även säsongarbetare från EU-länder rätt till familjeförmåner. År 2001 uppgick antalet säsongarbetare till 7143 varav 5070 var polacker⁸⁹. Tillfällig immigration kan vara trolig då den faktiska inkomstskillnaden inte är så stor medan den nominella skillnaden är stor. Den tillfälliga immigranten kan antagligen tänka sig ett mindre kvalificerat arbete och kan komma att konkurrera med en bra utbildning. Med anledning av mitt arbetes fokus på familjeförmåner kan den tillfälliga immigrationen uppstå under en speciell tidpunkt i livet, det är fördelaktigt att tillbringa åren då man har små barn i Sverige. Detta mönster, fast omvänt, kan man se hos svenskar som efter att i ung ålder ha nyttjat Sveriges barnomsorg och utbildningssystem åker utomlands när de är produktiva och söker välbetalda arbeten. Detta innebär kostnader men inga intäkter för staten.

Situationen på den svenska arbetsmarkanden är klart bättre än den i Polen. Arbetslösheten i Sverige är mellan en tredjedel och en fjärdedel av den i Polen. Hög arbetslöshet driver på emigrationen medan en låg arbetslöshet attrahera immigranter. Den låga arbetslösheten i Sverige verkar antagligen väldigt tilldragande. Med the dual labor market i bakhuvudet är det viktigt att se till Sveriges efterfrågan och behov av polsk arbetskraft. I Sverige väntas arbetslösheten minska med en ökad efterfrågan på arbetskraft i kombination med att många av fyrtilialisterna snart går i pension. Trots att nittiotialisterna är en stor kohort kan man tro att efterfrågan på utländsk arbetskraft ökar, vilket stärker incitamenten för en polsk immigration. I Polen är arbetskraftsutbudet enormt med en stor kohort av ung arbetskraft. Hög arbetslöshet i hemlandet i kombination med chansen till ett mer välbetalt arbete borde locka många till att arbeta i Sverige.

---

⁸⁹ Försäkringskassans ”Yttrande över betänkandet EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116), sid. 2.

Ung utländsk arbetskraft har det dock svårt i Sverige med en arbetslöshet på ungefär 22 procent. Samma kategori svenskar har en arbetslöshet på cirka 7 procent.⁹⁰ Den största andelen utländsk arbetskraft arbetar i serviceyrken och med Sveriges många äldre finns det ett stort behov av vårdpersonal, ett behov som kan tänkas öka.

Det finns en tradition av immigration till Sverige från Polen och detta har skapat en nätverkseffekt som kan fungera tilldragande på nya polacker. På grund av ländernas grannskap är kostnaden för att immigrera liten, något som kan stimulera immigration.

Den faktiska migrationen är mindre än den potentiella på grund av de höga levnadsomkostnaderna och komplexa problem som språk och kultur. Dessutom kan en trolig konvergens komma att minska immigrationen.

6.4.1. Den potentielle immigranten

Ålder är en viktig variabel för migration och Sjaastad konstaterar att de yngre immigranterna får större avkastning för sin immigration. Det är de unga välutbildade med stor chans att öka sin kompensation för sin begåvning som i stor utsträckning immigrerar. Polen har med sin relativt till Sverige unga åldersstruktur många potentiella immigranter.

Potentiella immigranter kan antagligen delas in i lika många grupper som individer men en indelning som kan göras är den mellan de som immigrerar på grund av en strävan efter ett bra arbete, kanske välutbildade unga polacker, och de som inte ser någon annan utväg än att emigrera. Den arbetslösa polacken har naturligt störst incitament till att emigrera men samtidigt kan en flytt kräva kapital och mellan kapital och arbete finns ett klart samband.

6.5. Uppskattningar av arbetskraftsinvandringen

I en rapport från EU-kommissionen slås det fast att immigrationen är svåruppskattad men att flertalet studier pekar på att immigrationen inte blir så stor. Den typiska prognosen karaktäriseras av en immigration på 200 000 personer från de nya EU-medlemmarna, borträknat Cypern och Malta, till övriga EU-länder det första året. Immigrationen minskar med åren och rapporten uppskattar att de flesta rapporter på området beräknar den långsiktiga

---

⁹⁰ www.oecd.org, OECD, Trends in International Migration, 2002, sid. 69.

immigrationen till ungefär 4 miljoner.⁹¹ Då Tyskland väntas ta emot cirka 60 procent av immigranterna och tillsammans med Österrike ungefär 80 procent är risken för en enorm immigration till Sverige begränsad.

Margot Wallström krävde i ett brev till Göran Persson en förklaring till regeringens förslag om övergångsregler. Wallström som inte bara är ansvarig för miljöfrågorna i kommissionen utan nu också sysselsättning och arbetsmarknad anser att rädslan för en enorm immigration är ogrundad. Mindre än 1 procent av de nya medborgarna kommer att emigrera inom de närmsta fem åren.⁹²

I en studie utförd av European Integration Consortium för Kommissionens räkning beräknades Tyskland få ta emot en ökning av ungefär 220 000 immigranter vid en hypotetisk introduktion av fri rörlighet år 2002. Den långsiktiga immigrationen väntades ligga på 2,5 miljoner. En extrapolation av denna uppskattning resulterade i en årlig immigration på 335 000 personer från CEEC-10 till EU-15 och en långsiktig immigration på 3,9 miljoner. Rapporten *"Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15"* beräknar, utifrån samma material men något nyare ekonomiska variabler, nettoimmigrationen till 286 000 från CEEC-10⁹³ till EU-15 under utvidgningens första år. Denna mängd stiger till 360 000 året efter. I ett långt perspektiv beräknas migrationen till ungefär 3,7 miljoner men kan vid två ytterligheter ligga mellan 3,2 och 4,5 miljoner, beroende på variabler som arbetslöshet, lön och konjunktur. Beräkningarna bygger på antagandet att alla länder tillämpar fri rörlighet samt att CEEC-10 ländernas BNP per capita konvergerar med 2 procent per år med EU-15 ländernas. Dessutom antas sysselsättningen i Tyskland och CEEC-10 ligga konstant på de nivåer de i genomsnitt låg på under andra halvan av 1990-talet. Enligt rapporten skulle Sverige få en immigration på 8662 från CEEC-10 2004 och 10807 året senare⁹⁴.

---

⁹¹ Population Council (2001) "The European Commission on Factors Influencing Labor Migration", Population and Development Review, vol. 27, s. 391-394.

⁹² Sydsvenskan lördag 6 mars, 2004.

⁹³ CEEC-10 är här: Polen, Estland, Lettland, Litauen, Tjeckien, Slovakien, Ungern, Slovenien, Rumänien och Bulgarien.

⁹⁴ Alvarez-Plata, Patricia, "Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15", Report for the Commission, DG Employment and Social Affairs, Table A.5.

7. Jämförelse med tidigare utvidgningar

7.1. Jämförelse med Tysklands enande

I studien ”Why Do People still Live in East Germany?” undersöker Jennifer Hunt migrationen mellan Öst- och Västtyskland vid ländernas enande. Hunt ser till flera förklaringsvariabler för migration så som ålder, utbildning/kompetens, sysselsättningsstatus, chans till sysselsättning i eventuell region, löneskillnader och möjligheten att pendla. Vid enandet av Väst- och Östtyskland var skillnaden mellan de två ekonomierna stor. Utan direkta hinder på grund av samma språk och historia blev migrationen stor. Under 1989 och 1990 flyttade 400 000 människor per år från Öst till Väst men denna enorma migration upphörde redan 1991 och har sedan dess legat stabil kring 170 000. Intressant är att lika många nu flyttar åt andra hållet.⁹⁵

År 1997 var BNP per capita i Öst endast 57 procent av Västs, lönenivån 75 procent och arbetslösheten uppskattningsvis dubbelt så hög⁹⁶. Trots det var nettomigrationen till Väst i stort sett försvunnen år 1997. Varför var migrationen inte större när skillnaderna i BNP, löner och arbetslöshet var så stora? Ett förslag är att pendlingen har minskat migrationen. Hunt kommer fram till att pendling inte är något bra substitut för migration utan påpekar att pendling är tillfällig, inget permanent alternativ till att emigrera. Många har trots allt valt att pendla, den mindre kvalificerade gruppen arbetare utgör den största andelen av dessa på grund av de höga kostnaderna av att flytta.⁹⁷

Hunt kommer fram till att lönekonvergensen är den mest betydelsefulla faktorn för minskningen i migration. Enligt Hunt innebär 1 procent ökning av arbetslösheten i destinationslandet att emigrationen minskar med 0,3 procent medan 1 procent ökning av timlönen ökar emigrationen med 3,6 procent.⁹⁸ Västtyska fackföreningar drev igenom kollektivavtal i Öst, något som drev upp lönenivån och därigenom minskade incitamenten att emigrera till Väst.⁹⁹

---

⁹⁵ Hunt, 2000, figur 1 Appendix.

⁹⁶ Hunt, 2000, sid. 1

⁹⁷ Hunt, 2000, sid. 13

⁹⁸ Hunt, 2000, sid. 24

⁹⁹ Hunt, 2000, sid. 4 & 5

En av Hunts slutsatser är att unga och välutbildade emigrerar, dessutom är den arbetslöse i mycket högre grad beredd att emigrera. Hennes slutsats känns intuitiv och stämmer bra överens med teorin. Kanske kan Polen komma att uppleva ett liknande scenario och bör kanske därför vara oroligt för brain-drain.

En jämförelse med andra utvidgningar är intressant men säger inget direkt om dagens utvidgning. Att stora skillnader i BNP, löner och arbetslöshet inte leder till större migration visar att rörligheten inte är så stor i Europa. I USA fungerar arbetsrörligheten utjämnande på regionala skillnader medan denna process inte fungerar lika bra i Europa. De stora skillnaderna mellan norra och södra Italien är ett bra exempel på detta¹⁰⁰. I en tid av full sysselsättning i Tyskland under 1960-talet och försök att locka till sig utländsk arbetskraft översteg den totala immigrationen aldrig 220 000 personer per år¹⁰¹.

7.2. Jämförelse med Portugal och Spanien.

Vid Spaniens och Portugals medlemskap i EU 1986 var deras köpkraftsjusterade BNP 66 procent respektive 70 procent av unionens¹⁰². Portugal hade vid inträdet i unionen en genomsnittlig per capita inkomst på 56 procent av EU-genomsnittet. Efter 15 år hade denna andel stigit till 74 procent, Spanien som hade gått med i unionen samtidigt som Portugal hade vid samma tid en genomsnittlig per capita inkomst på 83 procent av EU-genomsnittet.¹⁰³ Medlemskapet i EU har bidragit till ländernas kraftiga ekonomiska tillväxt och konvergens med övriga EU-länder. Länderna har dock en bit kvar till genomsnittlig EU-standard. Spanien och Portugal är länder med stark tradition av emigration. 1986 fanns det fler än 600 000 spanska immigranter runt om i Europa¹⁰⁴. De förbättrade utsikterna på hemmaplan har dock inneburit ett minskat incitament för spanjorer och portugiser att emigrera. 1986 hade Spanien

---

¹⁰⁰ Hunt, 2000, sid. 1

¹⁰¹ Boeri, Tito and Brücker, Herbet (2001) "Eastern Enlargement and EU Labour Markets, Perceptions, challenges and opportunities", World Economics, Vol. 2, No. 1, sid. 64.

¹⁰² Alvarez-Plata, Patricia, "Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15", Report for the Commission, DG Employment and Social Affairs, sid. 18.

¹⁰³ Royo, Sebastián & Manuel, Paul Christopher "Spain and Portugal in the European Union, the first fifteen years", sid. 22.

¹⁰⁴ Royo, Sebastián & Manuel, Paul Christopher "Spain and Portugal in the European Union, the first fifteen years", sid. 27.

en arbetslöshet på över 20 procent, idag är arbetslösheten 12,5 procent.¹⁰⁵ Portugal har sedan 80-talet haft en lägre arbetslöshet än EU-15¹⁰⁶.

Det är en större ekonomisk skillnad mellan Polen och Sverige än vad Spanien och Portugal hade till kontinenten. Polen har under senare tid varit en av Europas snabbaste växande ekonomier och precis som vid Spaniens och Portugals inträde i unionen kan denna tillväxt komma att minska drivkraften att emigrera.

---

¹⁰⁵ Royo, Sebastián & Manuel, Paul Christopher “Spain and Portugal in the European Union, the first fifteen years”, sid. 28.

¹⁰⁶ Royo, Sebastián & Manuel, Paul Christopher “Spain and Portugal in the European Union, the first fifteen years”, sid. 270.

8. Kostnader

I tidigare delar av arbetet har jag beskrivit incitamenten för immigration såsom stora skillnader i inkomst och sysselsättning mellan Sverige och Polen. Dessa drivkrafter är starka mellan länderna. Ålder är ytterligare en viktig variabel för immigration och Polen har en, relativt till Sverige, ung åldersstruktur. Tidigare immigration från Polen till Sverige och den nätverkseffekt som denna skapat fungerar attraherande på ytterligare immigranter.

De uppskattningar av arbetskraftsinvandringen som presenterats innebär inte någon större belastning för Sverige. Samtidigt bygger rapporten ”*Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15*” på ett flertal antagande däribland fri rörlighet. Någon fri rörlighet för arbetstagare råder inte i hela EU på grund av övergångsreglerna, regler som Sverige inte har. Detta ökar förstås den potentiella immigrationen till Sverige. Då arbetet inte behandlar immigrationens inverkan på den ekonomiska tillväxten utan ser till utvidgningens kostnader och påverkan på familjeförsäkringarna är mitt arbete inte någon fullständig kalkyl över immigrationens effekter. Det bör påpekas att invandring även bidrar till samhällets utveckling och ekonomiska tillväxt. Problemet är att oseriösa företag kan komma att utnyttja Sveriges välfärdssystem vilket kan innebära stora kostnader och var orsaken bakom förslaget till övergångsregler. Jag har visat vilka familjeförmåner immigranterna kan komma i åtnjutande av och beloppet av dessa.

Variabler som kan verka återhållsamt på en eventuell immigration är språk och kulturskillnader samt de höga levnadsomkostnaderna i Sverige, vilka minskar den stora nominella inkomstskillnaden mellan länderna. Det finns även kostnader för immigration men den direkta plånbokskostnaden är inte så speciellt stor på grund av ländernas grannskap. Sverige ses ofta som ett kunskapssamhälle och kanske kan denna kunskapsintensitet försvåra för invandrande arbetskraft och därigenom minska intresset för att immigrera. Dessutom fungerar konvergens återhållande på immigrationen. Det har uppskattats att det i genomsnitt kommer att ta ungefär 30 år för inkomstnivån i de nya medlemsländerna att konvergera med de äldre. Konvergens mellan Polens inkomst per capita och Europas låglöneländer Spanien, Portugal och Grekland förväntas ta ungefär 17-23 år¹⁰⁷. Gapet kommer att finnas i decennier

---

¹⁰⁷ Boeri, Tito and Brücker, Herbert (2001) “Eastern Enlargement and EU Labour Markets, Perceptions, challenges and opportunities”, *World Economics*, Vol. 2, No. 1, sid. 54.

och fungera som incitament för migration men förväntningar på att de nya medlemsstaternas ekonomier ska växa minskar drivkraften för immigration.

Professor Jan Eklund skriver i en bilaga till utredningen ”*EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet*” att det inte är meningsfullt att göra någon prognos över en framtida immigration till Sverige från de nya medlemsländerna. Eklund gör däremot en beräkning av de ekonomiska konsekvenserna för Sverige vid en tänkt framtida invandring. Eklunds huvudalternativ innebär en arbetskraftsinvandring på 100 000 under några års sikt. En tänkt invandring på 100 000 kan verka högt men invandringen förutsätter högkonjunktur och Eklund nämner att Sverige tog emot 140 000 invandrare under högkonjunkturåren 1969 och 1970¹⁰⁸. Eklund gör antaganden om immigranternas ålderssammansättning där han tar hänsyn till de nya medlemsländernas yngre ålderssammansättning. Då Eklund ser till arbetskraftsinvandring räknar han med att sysselsättningsgraden och arbetslösheten är densamma för invandrarna som för de redan boende i landet. Han antar även att immigranterna har samma åldersspecifika arbetsinkomster, då han utgår från att immigranterna är något mer välutbildade än genomsnittet, samt en jämn könsfördelning.¹⁰⁹ De antagande han gör om ålderssammansättning och sysselsättningsgrad leder till ett tillskott på 57 000 sysselsatta individer. Arbetsinkomster och sysselsättningsgrad påverkar så klart intäkter och kostnader för den offentliga sektorn genom storleken på skatteintäkter samt ianspråktagandet av densamma. Eklund kommer fram till att immigranternas andel av de offentliga transfereringar till individer och hushåll är mindre än deras befolkningsandel något som beror på immigranternas ålderssammansättning. Immigranternas andel av transfereringar som riktas mot åldersklasser där invandrarna är många såsom barnbidrag och studiestöd (familjeförmåner) kan emellertid komma att utgöra en stor post. Immigranternas ianspråktagande av barnomsorg och utbildningssystem blir också relativt stor. Samtidigt innebär den låga andel äldre bland immigranterna en liten kostnad för sjukvård och äldreomsorg. Dessa transfereringsskillnader visar att det under vissa perioder är fördelaktigt att bo i ett annat land och stärker tidigare tes om tillfällig immigration.

Eklund gör en omfattande beräkning där han till exempel tar hänsyn till kostnader för hemspråksundervisning. De 100 000 invandrarna utgör 1,2 procent av totalbefolkningen och

---

¹⁰⁸ Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”, (SOU 2002:116), sid. 211.

¹⁰⁹ Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”, (SOU 2002:116), sid. 202.

Eklund beräknar andelen offentliga transfereringar som tillfaller invandrarna till 0,86 procent och invandrarernas bidrag i form av skatter och socialförsäkringsavgifter till 1,02 procent. Överskottet på 0,16 procent kommer de redan boende i landet till del och innebär en omfördelade summa på 1,6-1,7 miljarder kr/år från invandrarna till de som bor i Sverige sedan tidigare.¹¹⁰ Jag har här i all korthet presenterat Eklunds huvudalternativ som beror på en mängd antagande men ingen kan förutspå kostnaderna eftersom ingen vet hur framtiden kommer att se ut.

Den totala kostnaden för den ekonomiska familjepolitiken var, som konstaterats tidigare, nära 60 miljarder kronor år 2003. Om familjeförsäkringssystemet har en viss pott att tillgå och denna ligger på 60 miljarder kronor måste förmånerna sänkas vid en påtaglig immigration. Eklunds huvudalternativ innebär dock att Sverige tjänar på en immigration vilket ger utrymme för bibehållen nivå på förmånerna. Problemet är, precis som utredningen och försäkringskassan betonat, den oseriösa verksamheten som ser förmånerna som en del av arbetarens ersättning. Det var mot denna verksamhet övergångsreglerna skulle verka. Dessa företag undergräver välfärden och om denna verksamhet blir omfattande måste förmånerna sänkas om inte företeelsen stoppas. Det belopp som Försäkringskassan räknar ut för en fiktiv familj på nära 12 000 i månaden är att betrakta som ett specialfall men värt att uppmärksamma. Hur stora de framtida kostnaderna blir för familjeförsäkringen och välfärden som helhet beror på storleken på förmånerna och antalet berättigade och hur utbredd den oseriösa verksamheten kan tänkas bli.

---

¹¹⁰ Utredningen "EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet", (SOU 2002:116), sid. 208-209.

9. Slutsats

Arbetet har undersökt vilka effekter östutvidgningen kan ha på den svenska familjeförsäkringen. Det finns ett samband mellan antalet immigranter och kostnaden för familjeförsäkringen och därför har arbetet behandlat migrationsteori och incitamenten för en immigration mellan Polen och Sverige. Jag har under arbetets gång fört en diskussion kring immigration och påverkan på familjeförsäkringen. Arbetet visar på stora skillnader mellan Sverige och Polen och konstaterar att det finns avsevärda incitament till immigration, samtidigt är människor i allmänhet trogna sin hembygd vilket tidigare utvidgningar ger prov på. Tidigare utvidgningar har inte inneburit någon massmigration men samtidigt som dessa är intressanta är drivkrafterna för immigration större i dagens utvidgning än i de tidigare och därför säger kanske dessa jämförelser inget direkt om dagens utvidgning.

I diskussionen kring belastningen på den svenska välfärden måste man komma ihåg att lågavlönade i Sverige är relativt hårt beskattade trots vårt progressiva system, men i arbetet tas problematiken till sin spets vilket innebär att skatteintäkterna i stort sett uteblir. Den lilla arbetsprestationen som krävs för att bli berättigad till familjeförsäkringen fungerar lockande och skapar incitament för den verksamhet övergångsreglerna syftade till att hindra. Immigranterna får ut förhållandevis mycket för en liten arbetsprestation och företagen kan erbjuda billig arbetskraft. Många av immigranterna arbetar såklart mer än 10 timmar i veckan och verkar bidragande på den svenska ekonomin. Det kan också vara så att de jobbar många fler timmar men till oerhört låga löner som delägare i uthyrningsföretag. Dessa företag innebär missade skatteintäkter men stora utbetalningar. Säsongsarbetande polacker med arbete i hemlandet är också berättigade till familjeförmåner, dessa mindre ströjobb blir intressanta. Den tillfälliga migrationen kan innebära kostnader för Sverige, den välutbildade svensken som under en period av sitt liv arbetar utomlands och polacken som under en viss period söker sig till just Sverige på grund av den förmånliga familjeförsäkringen.

Om kostnaderna av utvidgningen blir stor har Sverige, enligt Kommissionen, möjlighet att införa övergångsregler när som helst före den 30 april 2006. Övergångsregler är accepterade fram till den 30 april 2011 men det krävs exceptionella orsaker för att införa övergångsregler efter den 30 april 2006. Andra åtgärder är att sänka förmånerna och anta strängare arbetstagarbegrepp. Arbetstagarbegreppet är något som EG-domstolen beslutar om och kan därför vara svårt att påverka. Sänkta förmåner och då sänkta förmåner för alla, eftersom

immigranter och inhemska invånare ska omfattas av samma regler enligt EU, kan vara ett sätt att sänka eventuella kostnader för familjeförsäkringen.

Ett argument för övergångsregler är en möjlig konvergens. Polens BNP har utvecklats i snabb takt och övergångsreglerna skulle verka begränsande på immigrationen fram till att länderna i större utsträckning konvergerat. En anpassning och konvergens mellan Sverige och Polen minskar migrationen men kan ta lång tid.

Det är möjligt att Sverige rör sig mot ett mer behovsprövat system men jag är inte i stånd att svara på frågan om utvidgningens påverkan på familjeförsäkringen då så många faktorer spelar in, immigration, förmåner och ideologi. Ingall Montanari, sociolog vid Stockholms universitet, anser att det finns plats för ideologierna trots starka marknadskrafter. Mitt arbete presenterar migrationsteorier, pekar på drivkrafter bakom immigration, lägger fram olika uppskattningar av immigrationen och gör jämförelser med tidigare utvidgningar, men likt Eklund anser jag att det inte är meningsfullt att göra någon prognos över en kommande immigration till Sverige från de nya medlemsländerna. Genom att immigrationen är omöjlig att förutspå stannar arbetet vid att visa östutvidgningens problematik för familjeförsäkringen.

Källförteckning

Publicerade källor

Alvarez-Plata, Patricia, "Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15", Report for the Commission, DG Employment and Social Affairs.

Boeri, Tito and Brücker, Herbet (2001) "Eastern Enlargement and EU Labour Markets, Perceptions, challenges and opportunities", World Economics, Vol. 2, No. 1.

Brettell, Caroline B. & Hollifield, James F. (2000) "Migration Theory, Talking across Disciplines", Routledge.

Hansson, Ingemar & Norrman, Erik (1996) "Skatter – teori och praktik", SNS Förlag, Första upplagan.

Hunt, Jennifer (2000) "Why Do People still Live in East Germany?", NBER Working Paper No. 7564.

Leamer, Edward E. & Lundborg, Per "Sverige på den globala marknadsplatsen", NBER rapporten, Välfärdsstat i omvandling – amerikanskt perspektiv på den svenska modellen.

Markusen, James R. & Zahniser, Stephen (1997) "Liberalization and Incentives for Labor Migration: Theory with applications to NAFTA".

Norberg, Johan (2002) "Till välfärds kapitalismens försvar", Timbro, Andra upplagan.

Population Council (2001) "The European Commission on Factors Influencing Labor Migration", Population and Development Review, vol. 27, s. 391-394.

Pålsson Syll, Lars (2002) "De ekonomiska teoriernas historia", Studentlitteratur, Tredje upplagan.

Royo, Sebastián & Manuel, Paul Christopher (2003) "Spain and Portugal in the European Union, the first fifteen years", Frank Cass.

Sjaastad, Larry (1962) "The Costs and Returns of Human Migration", Journal of Political Economy, Vol. LXX, No. 5, Part 2.

Smekal, Peter (1991) "Teorier om utveckling och underutveckling - en introduktion till u-landskunskapen", Uppsala universitet, Avdelningen för u-landsfrågor, Andra omarbetade upplagan.

Din Guide till EU, EU-upplysningen, Sveriges riksdag.

Europeiska unionens utvidgning, broschyr utgiven av Europeiska kommissionen.

Framtider (2003) Institutet för framtidsstudier, nr 3.

Försäkringskassans broschyr "Socialförsäkringen och EU".

Försäkringskassan informerar, broschyrer från Försäkringskassan.

Försäkringskassans "Yttrande över betänkandet EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116).

Försäkringskassans "Rapport från studiebesök i Warszawa, Polen 22-25 oktober 2003".

LO: s broschyr "Ordning och reda – Rättvisa på arbetsmarknaden".

Näringslivets rapport (2004) "Den stora omfördelningen av arbete – Utflyttnings hot och möjligheter".

RFV, Socialförsäkringen, Årsredovisning och budgetåret 2003.

Social Försäkring, 2004, nr 2.

Utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet”, SOU 2002:116.

Dagens Nyheter 14 april, 2004.

Metro 24 maj, 2004.

Sydsvenskan 6 mars, 2004.

Sydsvenskan 11 mars, 2004.

Svenska Dagbladet 28 april, 2004, ”Nej till övergångsregler”.

Elektroniska källor

www.brysselkontoret.com

www.census.gov

www.europa.eu.int

www.europaportalen.nu

www.konj.se

www.ne.se

www.oecd.org

www.polemb.se

www.scb.se

www.stat.gov.pl

Muntliga källor

Försäkringskassans Bengt-Olle Andersson, sakområdesansvarig för familjeförsäkringen i Skåne län.